ئەمنۇل ئۇممە (ئۇممەتنىڭ ئامانەتدارى)

(پاكىستاننىڭ ئاتاقلىق ئىسلام ئالىمى شەمس نەۋىد ئوسمانىنىڭ ماقالىلەر توپلىمىدىن ئۆزلەشتۈرۈپ تەرجىمە قىلىندى)

ھەزرەتى ئەبۇ ئۇبەيدە ئىبنى جەرراھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئاللاھنىڭ سۆيۈملۈك دىنى ئۈچۈن ئۆچمەس تۆھپىلەرنى قوشقان كاتتا ساھابىلەرنىڭ بىرى ئىدى. ئۇ ئىسلامنى باغرىغا باسقان چاغلاردا ئەسەبىي خېيىم ـ خەتەرلەرنىڭ شىددەتلىك بورانلىرى ئىسلام تەرەپكە قەدەم ئالماقچى بولۇۋاتقان ئىنسانلارنى ئارقىغا ئىتتىرىۋېتىش ئۈچۈن بار كۈچىنى ئىشقا سېلىۋاتقان، ئىسلامغا يېقىنلىشىشنىڭ مەنىسى، پۈتۈن دۇنيادىن ئاجراپ كېتىش بولۇپ ھېساپلىنىدىغان بىر پەيت ئىدى. ئاخىرەتلىك ھاياتتا بەختىيار ماكان بەرپا قىلىش ئۈچۈن ئۆزىنى ئاتىغان ئەزىمەتلەر بولسا، دۇنيا ھاياتىغا پەرۋا قىلماستىن ئاجايىپ قىزغىنلىق بىلەن ئالغا ئىلگىرلىمەكتە ئىدى. ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ دەل ئەشۇ كارۋانلار سېپىدە مەۋجۇت بولۇپ، ئۇ ھەر ئىككى قولى بىلەن دۇنيانى يىراققا ئىتتىرىپ، ئاللاھ تەرەپكە ئۈزلۈكسىز سەپەرنى داۋام قىلىۋاتاتتى.

*ئاسىيلىقنىڭ قان ـ يىرىڭ دولقۇنلىرى ھەق بىلەن باتىل ئوتتۇرىسىدىكى كەسكىن كۆرەشتە ئىمان ـ ئىسلامنىڭ كېمىلىرىنى توسىۋالماقچى بولۇپ، بەدىر مەيدانىدا تۇنجى قانلىق جەڭ ئۈچۈن سىگنال چالغاندا، كېيەنگە ئورنىپ جىھاد ۋە ئۇلۇغلۇق مەيدانىغا كۆكرەك كېرىپ سەكرەپ چۈشكەن ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۆزىگە قارشى قىلىچ ئۇرىۋاتقان كىشىنىڭ باشقا بىرى ئەمەس، بەلكى دەل ئۆز دادىسى ئىكەنلىكىنى كۆردى. گەرچە كاپىر دادىنىڭ قېنى ئاللى بۇرۇن مۆئمىن ئوغۇل ئۈچۈن ھالال بولۇپ بولغان بولسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭ نەزىرىدە يەنىلا ئۇ ”دادا“ ئىدى. دادا ئوغلىنىڭ ئاللاھنىڭ ئالدىدا ئېگىلگەن بېشىنى كېسىپ تاشلىماقچى بولىۋاتاتتى. لېكىن مۆمىن ئوغۇلنىڭ پۈتۈن ئوي ـ خىيالى «كاشكى مېنىڭ قىلىچىم دادامنىڭ ھاياتىنى كۈيىرلىق ھالىتىدە تامام قىلىۋېتىشكە سەۋەپچى بولۇپ قالمىسا ئىدى» دېگەندىنلا ئىبارەت ئىدى. شۇڭا ئۇ دادىسىنىڭ ئۇرغان زەربىلىرىنى توسۇپ ئۆزىنى مۇداپىئە قىلىۋاتقان بولسىمۇ دادىغا قەتئىي قىلىچ ئۇرمايۋاتاتتى. ئۇ تۇيۇقسىزدىنلا «دادامنىڭ ئۇرىۋاتقان قىلىچى ماڭا ئەمەس، بەلكى ئاللاھنىڭ دىنىغا ئۇرىلىۋاتقان قىلىچ ئەمەسمۇ؟» دېگەننى ھېس قىلدى ـ دە، چاقماق تېزلىكى بىلەن بىرلا زەربىدە ئاللاھنىڭ دىنى ئۈچۈن كاپىر دادىنىڭ بوينىنى ئۈزۈپ تاشلىدى.

ئوھۇد مەيدانىدا بولسا كۈيىر ھەم شېرىكچىلىكنىڭ ياۋۇز كۈچلىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى زەخىملەندۈرگەن ۋە ئۇلارنىڭ ۋەھشىلەرچە ھۇجۇمى تۈپەيلى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇبارەك چېھرىگە تۆمۈر ھالقا پىتىپ كەتكەن ئەھۋالنى كۆرگەن ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇ ئېچىنىشلىق مەنزىرىگە قەتئىي چىداپ تۇرالمىدى. ئۇ ئاجايىپ قاتتىق ئازاپلىق ئۆرتىنىش بىلەن ئىلگىرلىگەنچە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ھالقىنى چىشىدا تارتىپ چىقارماقچى بولدى. ھالقا ئاستا ـ ئاستا چىقىشقا باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ چىشىمۇ سۇنۇپ ئېغىزىدىن قان ئېقىشقا باشلىدى، ئەمما ئۇ ھالقىنى چىشلەپ چىقارىلىغانلىقىنىڭ خۇشاللىقىدا چىشىنىڭ ئاغرىقىنىمۇ سەزمەيلا قالغان ئىدى. قىسقىسى، ھەققانىيەتنىڭ ئۆچمەس نۇرىنى زۇلمەت بىلەن ساختىلىقنىڭ قاراڭغۇلۇقى باسماقچى بولغان ھەرقانداق چاغدا ۋە ھەرقانداق يەردە ئۇ دائىم ئەڭ دەسلەپ كۆكرەك كېرىپ، سەپنىڭ ئالدىدا ماڭغۇچىلاردىن ئىدى. ئەمما پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ

ۋاپاتىدىن كېيىن سەقىفە بەنى سائىدە قەبىلىسىدە تۇنجى خەلىپىنى دەرھال تەيىنلەش مەسلىسى مەيدانغا چىققان چاغدا، بۇ مەسىلە ئاللاھنىڭ سۆيۈملۈك بەندىلىرىگە نىسبەتەن ئۆز نەپسى بىلەن قانلىق جىھاد قىلماسا بولمايدىغان ئىنتايىن نازۇك ھەل قىلغۇچ سىناقتا ئايلىنىپ قالغان ئىدى. مۇناپىقلار ئىغۋاگەرچىلىككە تايىنىپ ئىسلام دىنىنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن قوشۇپ مەڭگۈگە دەپنە قىلىۋەتمەكچى بولىۋاتاتتى. شەيتان باركۇچىنى ئىشقا سېلىش ئارقىلىق ئاللاھنىڭ پىداكار بەندىلىرىنى ھوقۇق تالىشىش ئىختىلاپىغا سورەپ كىرىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ 23 يىل بويى ئۆز يۈرەك قېنى بىلەن سۇغۇرۇپ يېتىشتۇرگەن خازاڭ بولماس ئىسلامىي قېرىنداشلىق بوستانىغا ئوت قويماقچى بولىۋاتاتتى. ھەردائىم ئىسلامغا يارىدىمنى ئايىماي كەلگەن ئەنسارلار بۇگۈن ئۆزلىرى ئۈچۈن خەلىپىلىك ھوقۇقىنى تەلەپ قىلىۋاتاتتى. مۇھاجىرلار بولسا، «خەلىپىلىككە ئىسلام ئۈچۈن ئۆز ئائىلىسىنى تاشلاپ چىقالىغان مۇھاجىرلار ھەقلىق» دەپ تۇۋلىماقتا ئىدى. گەرچە ھوقۇق تالىشىش مەسلىسى قايتا يەنە بىر قېتىم ئىسلام ئۈچۈن پىداكارلىقنى تەلەپ قىلىۋاتقان بولىسمۇ، ئەمما ئۇنىڭ ساداسى ھېسسىياتلىق غۇلغۇلىلار چىرماپ تۇرغان قۇلاقلارغا كىرمەيۋاتاتتى. ھوقۇق تالىشىشنىڭ بۇ ئاپەتلىك كەلكۈن يۆنىلىشىنى قانداق قىلغاندا قايتىدىن پىداركارلىق ۋە قۇربان بېرىش ئىشتىياقى تەرەپكە بۇرىغىلى بولىدۇ؟ بۇنىڭغا بىر نېمە دېمەك تەس ئىدى. دەل ئەنە شۇنداق جىددى ۋەزىيەتتە ئاخىرەتكە بولغان خەۋپ بىلەن ئۇمۇتتىن لەرزىگە كەلگەن ئاجايىپ جاراڭلىق بىر سادا ياڭراشقا باشلىدى. ئۇ پىداكارلىق ۋۇلقانىنىڭ ئېتىلىپ چىقىشى، دەرتمەن يۈرەكنىڭ ھەسرەتتىن نالە قىلىشى، ئاللاھ ئۈچۈن ھەممە نەرسىنى قوربان قىلىش ئىشتىياقىنىڭ پىغان چېكىشى ئىدى.

«ئى ئەنسارلار! سىلەر ھەممىدىن ئىلگىرى ئىسلامغا تايانچ بولغان، ئۇنىڭغا مىننەتسىز ياردەم قولۇڭلارنى سۇنغان جامائەتسىلەر. ئەمدىلىكتە ئىسلام جامائىتىنى ھەممىدىن ئىلگىرى پارچىلايدىغان كىشىلەرگە ئايلىنىپ قالساڭلار قانداق بولغىنى؟»

بۇ دەل ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئاۋازى بولۇپ، چىن قەلبتىن چىققان بۇ ئەلەملىك سادا ئۆز قەلبىنىڭ ساداسىنى ئاڭلىيالمايۋاتقان قۇلاقلاردىن كىرگەنچە ئۇدۇل بېرىپ، ئىمان، ۋىجدانىنى لەرزىگە سېلىشقا باشلىدى. ئىختىلاپنىڭ قانلىق بۇلۇتلىرى خۇددى بىردەملىك توپا چاڭدەكلا توزۇپ تۈگىدى. تېخى بايىلا ھوقۇق تەلەپ قىلىۋاتقان ئەنسارلارنىڭ قەلبلىرىدە بىردىنلا پىداكارلىق ئىشتىياقى چاقماقتەك جۇش ئۇرۇشقا باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئىچىدىن زەيد ئىبنى ھارىسە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، «قېرىنداشلار! پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالاممۇ مۇھاجىر ئىدى، شۇڭا بىز ئىلگىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قانداق ئەنسارلىرى بولغان بولساق، ھازىرمۇ يەنە شۇنداق ئۇنىڭ خەلىپىسىنىڭ ئەنسارلىرى بولىشىمىز لازىم» دېگەن ئىككى ئېغىز سۆز بىلەنلا قورقۇنۇشلۇق ئىختىلاپ ئاپىتىنى يۇتۇنلەي سۈپۈرۈپ تاشلىدى. بۇ ئىمانىي پىداكارلىقنىڭ ھاياجانلىق كەيپىياتىدا ئورنىدىن تۇرغان ئەبۇ بەكرى سىددىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ «قاراڭلار! مانا بۇ ئۆمەر ئىبنى خەتتاب ھەققىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دائىم ”ئۇنىڭ بەرىكىتىدىن ئىسلام ھەسسىلەپ تەرەققى قىلغان“ دەيتتى. مانا بۇ ئەبۇ ئۇبەيدەگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆزى ”ئەمىنۇل ئۇممە“ (يەنى ئۇممەتنىڭ ئامانەتدارى) دېگەن نامنى بەرگەن ئىدى. كېلىڭلار بىز ھەممىمىز مۇشۇ ئىككەيلەننىڭ بىرىگە بەيئەت قىلايلى!» دەپ خىتاب قىلدى.

بۇ خىتاب ھەققانىيەتنى ئەڭ دەسلەپ قوبۇل قىلىپ، ئىسلام ئۈچۈن ئاجايىپ كاتتا تۆھپىلەرنى قوشقان زاتنىڭ ئەمدىلىكتە يەنىلا ھەممىدىن ئىلگىرى ئەڭ كاتتا قۇربانلىقنى بېرىپ، ئۆز تۆھپىسىنىڭ ھەققىدىن ۋاز كەچمەكچى بولىۋاتقانلىقىنى ئىسپاتلاپ بەرمەكتە ئىدى. بۇ خىتاب ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ۋە ئەبۇ

ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ھەر ئىككەيلەندىن بىرىنىڭ ئۆز جان پىدالىقلىرى بەدىلىگە خەلىپىلىك شەرىپىنى قولىغا ئېلىشى ئۈچۈن ئەڭ شانلىق پۇرسەتنى يارىتىپ بەرگەن بولىسىمۇ، ئەمما خەلىپىلىك ئۈچۈن نامزاتلىقىقا كۆرسىتىلىش بىلەنلا دەرھال ئورنىدىن تۇرغان ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا بەيئەت قىلىپ «ئى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قولدىشى! سىلى تۇرغان يەردە بۇنىڭغا باشقا كىممۇ ھەقدار بولالىسۇن؟» دېيىشى بىلەن تەڭ ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ تۆپ ئارىسىدىن يۈگۈركەنچە ئېتىلىپ چىقىپ، «توختىسىلا! مەن ئالدى بىلەن بەيئەت قىلىۋالاي، مەن ئالدى بىلەن بەيئەت قىلىۋالاي!» دەپ ئالدىراش تىۋۋلاپ كېتىشلىرى پۈتۈن دۇنيانى ھەيرەتتە قالدۇردى...لازىقىيەنى فەتھى قىلىپ بولغاندىن كېيىن ئىسلام قوشۇنىنىڭ باش قۇماندانى ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىم ئىمپىراتورىنىڭ ئىنتايىن كۈچلۈك قوشۇن بىلەن مۇسۇلمانلارغا ھۇجۇم قىلىش ئالدىدا تۇرغانلىقىدىن خەۋەر تاپقان ئىدى. مۇسۇلمانلار قوشىنىمۇ ئۇلارغا قارشى ھەركەتكە ئۆتۈش ئالدىدا تۇراتتى. ئەمما ئۇلار بىلەن بىرلىكتە خېلى كۆپ ساندا ئايال، بالا ـ چاقىلارمۇ مەۋجۇت بولۇپ، مۇسۇلمانلار ئۇلارنى قايسى بىخەتەر ئورۇنغا جايلاشتۇرۇش مەسىلىسىگە دۇچ كەلگەن ئىدى. بۇنىڭغا مەلۇم بىرەيلەن: «لازىقىيەدە قالدۇرۇپ كېتەيلى!» دېگەن پىكىرنى بەردى. ئەمما ئىككىنچى بىرەيلەن بۇ پىكىرگە قارشى چىقىپ: «ياق، ئۇنداق قىلساق بولمايدۇ، بۇ خىرىستىيانلارنىڭ شەھىرىگە ئاياللارنى تاشلاپ قويۇپ، قانداقمۇ خاتىرجەم ئالغا ئىلگىرىلىگىلى بولسۇن؟» دېدى. ھەممەيلەن چۇڭقۇر ئويغا پېتىپ كەتتى. ئەمەلىيەتتە مۇسۇلمان ئاياللارنىڭ بىخەتەر ساقلىنىشى ئۈچۈن بۇ شەھەرنى خىرىستىيانلاردىن بېكارلىتىشتىن ئىبارەت ئۈچۈنچى يوللا قالغان ئىدى. ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ناھايىتى تېز، ئاددىيلا قىلىپ بۇ پىكىرنى ئوتتۇرىغا قويدى.

ـ قانداقمۇ بۇنداق قىلغىلى بولسۇن؟ قوشۇن ئىچىدىن بىر ئەسكەر ئىنتايىن ئاچچىقلانغان ھالدا ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ پىكرىگە قارشىلىق بىلدۈرۈشكە باشلىدى. ئۇ: «بىز خىرىستىئانلارغا ئامانلىق ئۈچۈن ۋەدە قىلغان. ئەمەلىيەتتە مۇشۇ ئامالسىزلىق تۈپەيلى ئۆز ۋەدىمىزدىن يېنىشىمىز قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن؟» دېدى. ماھىيەتتە ئاياللارنىڭ خاتىرجەم ساقلىنىش مەسىلىسى مۇسۇلمانلارغا نىسبەتەن قاتتىق ئامالسىز بىر ۋەزىيەتنى شەكىللەندۈرگەن بولۇپ، بۇ ئامالسىزلىقنى ھەل قىلىش ئۈچۈن ئوتتۇرىغا قويۇلغان يوللۇق چارىگە نىسبەتەن ئاددىيغىنە بىر ئەسكەر قارشى چىقماقتا ئىدى. ئەمما ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بولسا، بۇ سۆزنى ئاڭلاش بىلەن تەڭلا نە ئامالسىزلىقنى ئويلاپ ئولتۇرمىدى، نە قارشى چىققۇچىنىڭ ئاددى بىر ئەسكەر ئىكەنلىكىنى نەزەرگە ئېلىپ ئولتۇرمىدى، بەلكى ئۇنىڭ ھېس قىلغىنى «ئۇنىڭ دېگىنى ھەق» دېگەندىنلا ئىبارەت بولدى. شۇڭا بىر مىنۇتنىمۇ تەۋىل قىلىپ يۈرۈشكە زايا قىلماستىن، ئۆزىنىڭ خاتا پىكىر بەرگەنلىكىنى تۆۋەنچىلىك بىلەن دەرھال قوبۇل قىلدى ۋە ئەسكەرگە رەھمەت ئېيتتى.

ـ شەكسىزكى، مەن خاتالىشىپتىمەن، بىز بۇ خىرىستىئانلارنىڭ ئامانلىقى ئۈچۈن ۋەدە قىلغان تۇرساق، ئەمدى قانداقمۇ ۋەدىمىزدىن يېنىۋالغۇدەكمىز؟ ھەقىقەتەن مەن خاتالىشىپتىمەن، ھەقىقەتەن خاتالىشىپتىمەن، دېيىشكە باشلىدى...

يەرمۇك ئۇرۇشىدا ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ قوشۇنىنىڭ باش قۇماندانى بولۇش سالاھىيىتى بىلەن جىددى ئۇرۇش ھازىرلىقى قىلماقتا ئىدى. دەل شۇ پەيتتە خالىد ئىبنى ۋەلىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ، «ئەگەر سىلى قوشۇنىنىڭ قۇماندانلىقىنى ماڭا تاپشۇرسىلا ۋە پۈتۈن ئەسكەرلەرگە يارلىق چۈشۈرۈپ، ماڭا قەتئىي ئىتائەت قىلىشنى جاكارلىسىلا مەن بۇ ئۇرۇشتا غەلىبە قىلىشىمىزغا ئۈمۈت باغلىيالايمەن» دېگەن تەكلىپنى ئوتتۇرىغا قويدى. ماھىيەتتە خالىد رەزىيەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەقەتلا

ئىسلامنىڭ غەلىبىسىگە بولغان ئۈمۈتۋارلىقنى ئىپادىلىمەكتە ئىدى. ئەمما بۇ ئۈمۈتنىڭ قىممىتى ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قوماندانلىق شەرىپىدىن ۋاز كېچىشىدىن ئىبارەت بولماقتا ئىدى. شۇنداقتىمۇ ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ «غەلىبىنىڭ چىرتىيۇژىنى سېزىشتا مەنمۇ ھېچ كىشىدىن قېلىشمايمەنغۇ؟!» دېگەننى قەتئىي ئويلاپ ئولتۇرمىدى. بەلكى سۆزسىزلا ئىسلامنىڭ غەلىبىسىگە بولغان ئۈمۈتنى باغرىغا بېسىپ، قوماندانلىق شەرىپىنى شۇ ھامان خالىد ئىبنى ۋەلىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا ئىككى قوللاپ سۇنۇپ بەردى. خالىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئىسلامنىڭ غەلىبىسى ئۈچۈن قانچىلىك ئىخلاس بىلەن بۇ شەرەپنى تەلەپ قىلغان بولسا، ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ شۇنداق چوڭقۇر ئىخلاس بىلەن بۇ شەرەپنى ئۆتۈنۈپ بەرگەن ئىدى. ئىسلامنىڭ غەلىبىسىگە بولغان بۇ ئىككى قەلبتىكى غەرەزسىز ئىخلاس ئاللاھنىڭ پەزلى بىلەن كۆچتۈكگۈر رىم قوشۇنلىرى ئۈستىدىن غالىپ كەلدى. ئىككى ئىخلاسمەن قەلبنىڭ بىرلىكتە ئۇركەشلىگەن دولقۇنلىرى ئالدىدا پولات ساۋۇتلار بىلەن مۇكەممەل قوراللانغان رىم قوشۇنلىرى پۈت تىرەپ تۇرالمىدى. رىملىقلار جەڭ مەيدانىدا قالدۇرغان يۈز مىڭلارچە جەسەتلىرىنى دەسسەشكىنچە ئۆلە تىرىلىشىگە قارىماي بەدەر تېكىۋېتىشتى. ئاللاھنىڭ بۇ ئىككى ساداقەتمەن بەندىلىرى چوڭقۇر سۆيۈنۈش ئىچىدە تەبەسسۇم قىلماقتا ئىدى.

ــ خۇزائە قەبىلىسىگە جازا يۈرۈشى قىلىش ئۈچۈن ئەمىر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ باشقۇرىشىدا ئۈچ يۈز كىشىلىك مۇجاھىدلار ئەترىتى ئەۋەتىلگەن چاغدا، ئۇنىڭ ئارقىدىن ياردەمگە ئەۋەتىلگەن قوشۇنغا ئەبۇ ئۇبەيدە روەزىيەللاھۇ ئەنھۇ قوماندانلىق قىلماقتا ئىدى. يەنە كېلىپ، بۇ قېتىمقى ياردەمچى قوشۇن ئىچىدە ”شەيخەين“ يەنى ئۆمەر ۋە ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇملارغا ئوخشاش كاتتا ساھابىلەرنىڭمۇ مەۋجۇت بولغانلىقى ۋە ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قوماندانلىقىغا ئەگىشىپ مېڭىۋاتقانلىقى ئاجايىپ كاتتا شەرەپ ئىدى. ئەمما ياردەمچى قوشۇن مەيدانغا يېتىپ كەلگەندە ئاللاھ تائالا ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى سىناشقا باشلىدى. ئەمىر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: «سىلەر ماڭا ياردەمگە كەلگەن قوشۇن، شۇڭا پۈتۈن قوشۇننىڭ قوماندانلىقى مېنىڭ قولۇمدا بولۇشى لازىم» دەپ تەكىتلىدى. ”ئەمىنۇل ئۇممە“ ھەزرەتى ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭغا: «ئەلبەتتە سىلى قايسى قوشۇنغا قوماندان قىلىپ تەيىنلەنگەن بولسىلىرى شۇ قوشۇنغا قوماندانلىق قىلىۋېرىلا، ئەمما بۇ ياردەمچى قوشۇن مېنىڭ قوماندانلىقىمغا تاپشۇرۇلغان، شۇڭا مەنمۇ ئۆز قوشۇنۇمغا قوماندانلىق قىلىۋېرىمەن» دەپ تەمكىن جاۋاپ بەردى. لېكىن ئەمىر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇنىڭغا ئۇنىماي دېگىنىدە چىڭ تۇرىۋالدى. شۇنىڭ بىلەن بىرەر كۆتۈلمىگەن ئىختىلاپ چىقىپ قېلىشتىن ئەنسىرىگەن ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دەرھال خۇشاللىق بىلەن ئۆز مەرتىۋىسىدىن ۋاز كېچىپ، ئۇنىڭ باشقۇرىشىغا ئۆتۈشكە ماقۇل بولدى. ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ شامنى فەتھى قىلغاندىن كېيىنكى مەزگىللەردە كۆنسىرى قولغا كېلىۋاتقان ئۇرۇش غەنىيمەتلىرى نەتىجىسىدە مال ـ دۆلەت مۇسۇلمانلار تەرەپكە سەلدەك ئاقماقتا ئىدى. شۇڭا كىيىم ـ كېچەك ۋە يېمەك ـ ئىچمەك جەھەتتە مۇسۇلمانلارنىڭ تۇرمۇش ئادەتلىرى تەبىئىي ھالدا ئۆزلۈكسىز يۈكسىلىپ كېتىشكە باشلىدى. ئەمما شامنىڭ فاتىھى بولغان ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ يەنىلا ئىلگىركىدەك قاتتىق ناننى سۇغا توگۇرۇپ يېيىشنى تاشلىمىغان ئىدى. بەيتۇل مۇقەددەسكە قىلىنغان سەپەردە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ناھايىتى خۇشپېئىللىك بىلەن ئۇنىڭغا تەكەللۇپسىزلا «بۇرادەر، ئەمدى مېنى مېھمان قىلىدىغانسەن؟» دەپ تەلەپ قويدى. ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەلاھۇ ئەنھۇ بىر ھازا جىم تۇرۇپلا قالدى. چۈنكى ئۇ خەلىپە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى قاتتىق ـ قۇرۇق نانلىرىنى بىلەن مېھمان قىلىشتىن بىر ئاز بىئاراملىق ھېس قىلماقتا ئىدى. ئاخىرى گەپ سۆزسىز ئىچكىرىگە كىرىپ كېتىپ قاتتىق ناننى ئېلىپ

چىقتى ۋە كەچۈرۈم سورىغان ھالدا، «قېرىندىشىم، مېنىڭ يەيدىغان ئوزۇقـۇم مۇشـۇ، نـان بەك قـاتتىق، ئەمما سۇغا چىلىسا يۇمشايدۇ، ھەر كۈنى ئىككى ۋاخ مۇشۇنىڭ بىلەن ئوزۇقلىنـىۋاتىمەن» دەپ يەرگە قارىدى. ئۇنىڭ بۇ پەقىرانە ھاياتىغا قارىتا چۈكـسىز ئەقـىدە، ئىھتىرامـى قوزغالغـان ئـۆمەر رەزىيەللاھـۇ ئەنھۇ ئاجايىپ زۇقلىنىش ئىلكىدە ئۇنىڭغا باقماقتا ئىدى.

- ئى ئەبۇ ئۇبەيدە! ئۇ چۈگۈنۈر بىر ئۇھ تارتىۋالغاندىن كىيىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى. «شامغا كېلىپ، ھەممەيـلەن ئۆزگىرىـپ كېتىپتـۇ، لـېكىن پەقەت سـەنلا ئـۆزگەرمەي ئـۆز پەدەڭـنى سـاقلاپ كەپـسەن» .پەلەستىننىڭ ئاتاقلىق شەھىرى ئەمۋاسدا ۋابا كېسىلى تارقاپ، ئازغىنە مۇددەت ئىچىدە شام، مىسىر ۋە ئىراقنىمۇ ئۆز قوينىغا ئېلىپ بولغان ئـىدى. مىڭلىغـان ئىنـسانلار كېـسەللىك سـەۋەبىدىن جـان بېرىـشكە باشـلىدى. دەل ئەنە شـۇنداق قورقۇنچلـۇق رايۇنىنـىڭ بىرسـىدە ئەبـۇ ئۇبەيـدە رەزىيەللاھـۇ ئەنھۇمـۇ پەرۋاسىز ھاياتىنى داۋام قىلماقتا ئىدى. ئۇنىڭ تەقدىرگە بولغـان ئىمـانى شـۇ قەدەر كۈچلـۈك ئـىدىكى، خېيىم - خەتەرلەرگە ئەمەس، بەلكى خەتەردىن ساقلىنىشقا قارىتـا «تەقـدىرگە بولغـان ئىمانىمغـا دەخلـى يېتىپ قـالارمىكىن» دەپ ئەندىـشە قىلاتـتى. ئـۆمەر فـارۇق رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇ بـۇ ئەھۋالـدىن خەۋەر تاپقاندىن كىيىن دەرھال تەكشۈرۈش ئۈچۈن يېتىـپ كەلـدى ۋە ناھـايىتى تۆۋەنچىلـىك بىـلەن ئىلتىجا قىلغان ھالدا ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا بۇ جايدىن يىراقىراق كېتىش تەلىپىنى بەردى.

-نېمە؟ سەن تەقدىردىن قاچماقچىمۇ؟ مەردى مـۆئمىن ئىمـانىي ھايـاجىنىنى بېـسىۋالالماي قىيدىغانـدەك جاۋاپ قايتۇردى.

ئـۆمەر رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇ ناھـايىتى ھېكمەتلىـك قىلىـپ، «شـۇنداق، ئاللاھنىـڭ تەقدىرىـدىن يەنە ئاللاھنىـڭ تەقـدىرى تەرەپـكە قاچماقچىمەن» دەپ جـاۋاپ بەردى. ئەممـا بـۇ گەپ ئەبـۇ ئۇبەيـدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ كۆڭلىگە ياقمىدى. ۋابـا قاپلىغـان جايـدىن قېچىـپ جـان ساقلاشـنى تەقـدىرگە بولغان ئىمانىمغا خىـلاپ دەپ چۈشـەنمەكتە ئـىدى. ئـۆمەر رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇ بولـسا، بـۇ ئىجتىھـادىي خاتالىق تۈپەيلىدىن شۇنچە قىممەتلىك بىر ئەزىمەتنىڭ زايا بولۇپ كېتىشىگە ھەسرەت يۇتماقتـا ئـىدى. شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭغا ئېھتىرام قىلىش يۈزىسىدىن باشقا ھېچنەرسە دېيەلمەي قالدى ۋە ئازاپلىق تۇيغۇلىرىنى مەھكەم قۇچاقلىغانچە ئامالسىز مەدىنىگە قايتىپ كەتتى. مەدىـنىگە كەلگەنـدىن كېيىنمـۇ خـۇددى قەلبـى ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىـلەن قېلىـپ قالغانـدەك، توختىمـاي ئىزتىـراپ چېكىـپ پۈتـۈن ئەس - خىيالى ئۇنىڭ بىلەنلا بولۇپ كەتكەن ئىدى. ئاخىرى بىر چارە ئويلاپ چىقىپ، ئۇنىڭغا: «سـەن بىـلەن دېيىشىدىغان ئىنتايىن مۇھىم بىر ئىش چىقىپ قالـدى، دەرھـال مەدىـنىگە كېلىـپ يەنە قايتىـپ كەتـسەڭ بولىدۇ» دەپ خەت يازدى. خەتنىڭ تەكتىگە يېتىپ بولغان ئەبـۇ ئۇبەيـدە رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇ ئۇنىڭغـا جـاۋابەن: «مەن ئىـسلام قوشـۇنىنى بـۇ يەردە تاشـلاپ ئۆزەمنىـڭ جېنىنى سـاقلاش ئۈچـۈن سـېنىڭ يېنىڭغا بارالمايمەن. ئاللاھ نېمىنى ئىرادە قىلغان بولسا، شۇنى كۆرىمەن» دەپ خەت يوللىدى. بـۇ خەتـنى ئوقۇپ، ئۆزىنىڭ ھېچ ئامال قىلالماي قىلىۋاتقانلىقىغا سىقىلغان خەلىپە ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھـۇ ئەنھۇ قايغۇرۇپ ياش تۆكتى. ئاخىرى ئىلتىماس ئۈستىگە ئىلتىماس قىلىپ يۈرۈپ، قوشۇننى ئېلىپ بىر ئاز خاتىرجەمرەك يەرگە يۆتكىلىپ تۇرۇشـنى تەلەپ قىلـدى. ئەبـۇ ئۇبەيـدە رەزئيەللاھـۇ ئەنھۇمـۇ بـۇ پىكىرگە قوشۇلدى. ئەمما ئىككىنچى جايغا يۆتكىلىپ بولغـۇچە ۋابـا كېـسىلىنىڭ زەربىـسىگە ئـۇچراپ "ئەمىنۇل ئـۇممە" ھەزرەتـى ئەبـۇ ئۇبەيـدە ئىبنى جەرراھ رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇ ھايـاتلىق ئامـانىتىنى ئـۆز ئىگىسىگە خۇشاللىق بىلەن تاپشۇردى. بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ئۆزىنى زادىلا تۇتالمىغان ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھـۇ «بـۇ قېتىمقـىسى پەيغەمـبەر ئەلەيھىـسسالام ۋە ئەبـۇ بەكـرى رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇدىن كـيىن ھاياتىمدىكى ئەڭ ئېغىر يوقۇتۇش بولدى» دېگىنىچە ئۆزۈنغىچە ھۆڭرەپ يىغلاپ كەتكەن ئىدى.

ــ نېمە دېگەن يۈكسەك، نېمە دېگەن ئېسىل، پەزىلەتلىك ئىنسان ھە، ئەبۇ ئۇبەيدە ئىبنى جەرراھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ؟! ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭ ھەققىدە دائىم «ئەگەر مەن ئۆلۈپ كېتىدىغان چاغدا ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ھاياتلا بولۇپ قالسا، ئۇنى خەلىپىلىككە تەيىنلەيمەن، ھەمدە ئاللاھنىڭ ئالدىغا ”ئى پەرۋەردىگارىم! پەيغەمبىرىڭ ئۆزى ”ئۈممەتنىڭ ئامەتدارى“ دەپ نام بەرگەن كىشىگە خەلىپىلىك ئامانىتىگنى تاپشۇرۇپ كەلدىم“ دەپ خاتىرجەم ئېيتالايمەن» دەيتتى.

ــ شۇنداق، بۇ سۆز ھەرقانداق ئىككىنچى بىر كىشىنى خەلىپىلىككە نامزات كۆرسىتىشنى ئويلىغان چاغدىمۇ «ئۇنىڭ جاۋاپكارلىقى مېنىڭ ئۈستۈمدە بولۇپ قالىدۇ» دېگەن قورقۇنۇشتىن پۈتۈن ئەزايى لەرزىگە كېلىپ كېتىدىغان، ھەتتا ئۆز پەرزەنتىنىڭمۇ خەلىپىلىكنىڭ ھەققىنى تولۇق ئادا قىلالىشىغا ئىشىنەلمەي، ئۆز ۋەسىيىتىدە «مەندىن كېيىن ئۆزۈڭلار كىمنى خالىساڭلار شۇ كىشىنى خەلىپىلىككە تەيىنلەڭلار، ئەمما بىلىپ قويۇڭلاركى، ئۆمەرنىڭ ئائىلىسىدىن ھېچ كىشى خەلىپىلىككە ھەقلىق ئەمەس، مانا مەن بۇ ھەققى مەڭگۈگە يوقۇتۇپ تاشلىدىم» دەپ خىتاب قىلغان شۇنچە ئېھتىياتچان زاتنىڭ ئېغىزىدىن چىققان ئىدى. ئۇ دائىم «كاشكى ئۆزۈمدىن كېيىن خەلىپىلىككە ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى تەيىنلىيەلىگەن بولسام ئىدىم» دەپ ئارزۇ قىلاتتى. نېمە دېگەن ئامەتلىك، نېمە دېگەن بەختلىك، نېمە دېگەن يۈكسەك ئىنسان ھە، ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ؟! ئۇ پۈتۈن ھاياتىنى ئاللاھنىڭ دىنىنى يۇقىرى كۆتىرىش يولىدىلا سەرپ قىلدى. ئۆزى ئىسلام قوشۇنىنىڭ باش قۇماندانى بولسىمۇ ھەر قېتىم يەرگە دەسسىگەندە ئاللاھنىڭ ئالدىدا مەنمەنلىكتىن قورقۇپ شۇنچە ئېھتىيات بىلەن ئاۋايلاپ دەسسەيتتى. شامنى فەتىھ قىلغان ئۇلۇغ تۆھپىكار زات ئىدى، يۇ! غەلىبە ـ ئۇتۇقلارنىڭ مەھلىيالىق ئىززەت ـ ئىكرام، تۆر، زەرلىرىدىن قېچىپ، قاتتىق نانني سۇغا تۆگۈرۈپ يەپ، ئاللاھنىڭ جەننەتتىن ئىبارەت ۋەدىسى بىلەنلا ھوزۇرلىناتتى. ئۇنىڭ شۇنچە ئاددى، ئەمما ئاجايىپ چوڭقۇر مەنىلىك ئەشۇ شاتلىقى مەڭگۈلۈك بەختىيارلىقنىڭ ئىزتىراپلىق ئىنتىزارلىقلىرى ئۈچۈن دۇنيانىڭ جېدىغۇسىز ئازاپلىرىغا دائىم كۆكرىكىنى يالىڭاچ تۇتاتتى. ئۇنىڭ ئىغىر سىناق باسقۇچلىرىنى غەلىبىلىك تاماملىغان پۈتۈن دەرت ـ ئەلەم، ئارزۇ ـ ئارمانلىرى تارىخ سەھىپىسىدە قېلىپ قالدى. ئەمما قىلغان كۆرەشلىرىنىڭ سەمەرىلىرى ئىنشائاللاھ، ئەبدى ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بولغۇسى، ئەبەدىي بىرگە بولغۇسى!

ئەمما بىزچۇ؟ بىز، ياپراق چىقىرىپ مېۋە بەرمەيدىغان، ئېتى ئۇلۇغ سۈپىرسى قۇرۇق، شۇنداقتىمۇ «مەنلا ئالىم باشقىلار مەڭگۈ تالىبىم بولسا، مەنلا ھاكىم باشقىسى مەھكۇمۇم بولسا» دەپ شېرىن چۈش كۆرۈشتىن باشقا غايىمىز بولمايدىغان، ساختا نۇپۇز، ساختا ئىمتىيازلار ئۈچۈن مەڭگۈلۈك ئاخىرەت قوياشىمىزنىڭ ئۆچۈپ قېلىشىغا پەرۋا قىلماستىن تۆت كۈنلۈك دۇنيانىڭ ۋاقىتلىق ئاي شولىسىغا مەھلىيا بولۇپ يۈرىدىغان، بىر كۈنى تۇيۇقسىز قەبىر قاراڭغۇلۇقىدا كۆز ئاچىدىغانلىقىمىزنى خىيالىمىزغىمۇ كەلتۈرمەي، پەقەتلا دۇنيانىڭ راھەت ـ پاراغىتى تۆر، مەنسەپلىرىدىن باشقىنى ئويلىمايدىغان. ئىشنىڭ نەتىجىسىنىلا كۆزدە تۇتماستىن، پەقەت نام، ئاتىقنى، چاۋاك ئالقىشىنى قولغا كەلتۈرۈش ھەلەكچىلىكىدە، پۈتۈن ئىززەت مەرتىۋىلەرنىڭ پەقەتلا ئاللاھنىڭ ئىلكىدە ئىكەنلىكىگە، كىمنى خالىسا، خار قىلىپ كىمنى خالىسا، ئەزىز قىلىدىغانلىقىغا پىسەنت قىلمايدىغان، ئىسسىيادىمىز ئاللاھنىڭ ئىززەت ـ مەرھەمىتىگە ئېرىشىشنى ئەمەس، بەلكى ئىنسانلارنىڭ ئىززەت مەرتىۋىسىگە ئېرىشىش، جەمىيەتتە كىمنىڭ بەكرەك ھۆرمەت تېپىپ، كىمنىڭ يۈكسىلىپ كېتىۋاتقانلىقىغا نەزەر سېلىش، ئۇنى پۈتلاپ، بۇنى يىقىتىپ، تېخى ۋۇجۇدقا چىقمىغان ھەتتا ۋۇجۇدقا چىقىرىشقا لايىق ھەركەتمۇ قىلمىغان ئىشلارنىڭ تۆھپىسىنى تالىشىپ، ئاتاقتا ئۇلۇغ تۆھپىكار بولۇۋېلىشنىڭلا غېمىنى قىلىپ يۈرىدىغان مۇشرىك ئەبكارلار ئاخىرەتتە زادى قانداق ھالغا قالارمىز؟! ئاللاھنىڭ رەھمىتىگە ھەمراھ بولالارمىزمۇ ياكى قەلبىمىزدىكى ساختا شۆھرەتتىن ئىبارەت شەيتانىي مەبۇدىمىز بىلەن بىرگە قوپارمىزمۇ؟ قېنى ۋىجدانىمىزدىن سوراپ باقايلى، بىز شۇنداقتىمۇ يەنىلا تەۋھىدكار مۇسۇلمانمۇ؟